Welke competenties van leerkrachten dragen bij aan implementatie en uitvoering van thematisch onderwijs?

Beantwoord door Judith Amels (kennismakelaar Kennisrotonde)

20 april 2023

KR. 1601

Kort antwoord

Er zijn geen empirische inzichten die duidelijkheid geven over de implementatie en uitvoering van thematisch onderwijs en de competenties van leerkrachten.

Verondersteld wordt dat vakinhoudelijke en vakdidactische kennis van leerkrachten helpend zijn, net als dat leerkrachten het curriculum en onderliggende samenhang tussen vakken overzien en het veranderproces kunnen monitoren. Vertrouwen in eigen kunnen is nodig. Ook wordt verondersteld dat leerkrachten zich nieuwe vormen van toetsing eigen kunnen maken en kunnen samenwerken.

Antwoord

Thematisch onderwijs is geïntegreerd vakonderwijs, in allerlei vormen

In thematisch onderwijs worden vakken geïntegreerd aangeboden.

Andere namen zijn multidisciplinair of interdisciplinair, geïntegreerd, gedeeld of genest, ingebed of gecoördineerd onderwijs (Wilschut & Pijls, 2018). Afgezien van het thematische en geïntegreerde karakter, is er weinig consensus over de definitie en de doelen van thematisch onderwijs. Wel gemeenschappelijk is dat met elkaar samenhangende inhouden in een betekenisvolle context worden aangeboden. Welke inhouden dat zijn varieert. Wereldoriëntatie wordt vaak geassocieerd met thematisch onderwijs, daarnaast zijn er voorbeelden van integratie van de zaakvakken, integratie van rekenen en begrijpend lezen met de zaakvakken, tot een volledig geïntegreerd curriculum.

Thematisch onderwijs zou zowel voor- als nadelen hebben

Omdat thematisch onderwijs nog nauwelijks empirisch onderzocht is, zijn vooralsnog alleen de veronderstelde voor- en nadelen inzichtelijk.

Veronderstelde voordelen van thematisch onderwijs zijn dat inhoudelijke integratie beter past bij de complexiteit van onze samenleving, betekenisvoller is, leerlingen meer motiveert en bijdraagt aan beter en meer leren. Denk bij dit laatste bijvoorbeeld aan kritisch denken of hogere orde denkvaardigheden

(Brooks, 2017; Hayes, 2010; Wall & Leckie, 2017). Empirisch onderzoek naar deze veronderstelde voordelen ontbreekt echter (Wilschut & Pijls, 2018).

Ook zijn er veronderstelde nadelen. Een geïntrigeerd aanbod zou te veel tegelijk van leerlingen vragen. Ook zouden zaken onbewust geleerd worden, wat nadelig kan zijn voor metacognitieve vaardigheden en toepasbaarheid van de kennis in andere situaties. Verder worden vraagtekens gezet bij de mogelijkheid van leerkrachten om in meerdere vakgebieden tegelijkertijd het benodigde kennisniveau en de vakdidactische expertise te ontwikkelen. In thematisch onderwijs zou het moeilijker kunnen zijn een aanbod stapsgewijs en georganiseerd via denkstappen en nieuwe begrippen op te bouwen (Hardy, 2006; Harrell, 2010; Shulman, 1986).

Competenties van leerkrachten die helpen bij de implementatie en uitvoering van thematisch onderwijs

Over welke competenties zouden leerkrachten moeten beschikken om thematisch onderwijs succesvol te implementeren en uit te voeren? Voor het antwoord op deze vraag is geen empirisch onderzoek voorhanden dat uitsluitsel geeft (Ferguson-Patrick et al., 2018; Wilschut & Pijls, 2018).

Verondersteld wordt dat de volgende competenties van belang zijn (Wilschut en Pijls, 2018; Gresnigt, 2020):

- Kennis van theorieën en mogelijke vormen van vakintegratie. Leerkrachten zouden moeten weten dat er verschillende opvattingen zijn over het hoe en waarom van thematisch onderwijs, en dat er een grote variatie in vormen mogelijk is.
- Onderbouwd kunnen afwegen van verschillende benaderingen. Daarvoor is onderwijskundige expertise en curriculumdeskundigheid nodig.
- Kunnen samenwerken met collega's, zodat ieders expertise wordt benut en er in gezamenlijkheid vak geïntegreerd onderwijs wordt ontworpen en uitgevoerd.
- Gebruik kunnen maken van vakmatige begrippen die samenhangen en zo betekenisvolle en logische samenhang creëren.
- Monitoren van de conceptuele ontwikkeling van leerlingen en daarbij oog houden op de gewenste leerdoelen.
- Kennis van toetsing en toetsvormen, omdat vakintegratie mogelijk tot een nieuw toetsbouwwerk leidt en leerdoelen kunnen ontwerpen.
- Leerkrachten moeten het sociale aspect van leren kunnen begeleiden, want leerlingen gaan samenwerken.

Over de soort en mate van expertise van leerkrachten op al deze punten constateren Wilschut en Pijls echter geen eenduidigheid in de door hen bestudeerde bronnen. Zij zien zowel pleitbezorgers van sterke vakexperts, als ook aanwijzingen dat te veel vakdeskundigheid een belemmering kan zijn in het ontwerpen van een geïntegreerd aanbod.

Aanvullend wijzen Wilschut en Pijls (2018) op het belang van betrokkenheid en enthousiasme van leerkrachten voor thematisch onderwijs. Als die ontbreken, is het beter niet aan de verandering te beginnen. Overigens lijken veel van de genoemde competenties, en voorwaarden als betrokkenheid en enthousiasme, breder van toepassing te zijn. Ze zijn belangrijk bij invoering van alle vernieuwingen (Ros et al., 2022).

De rol van de schoolleider bij de implementatie van thematisch onderwijs

De schoolleider wordt ook verondersteld een belangrijke rol te hebben in het implementatie- en borgingsproces naar thematisch onderwijs. Maar ook hierover is specifiek empirisch onderzoek schaars (Wilschut & Pijls, 2018).

Algemene vernieuwingscompetenties worden ook hier genoemd. Zo wordt het belangrijk geacht dat de schoolleider tijd en gelegenheid voor de leerkrachten creëert om samen te werken. Ook begeleiding door de schoolleider van het teamproces waarin een passende vorm van vakintegratie wordt gekozen wordt belangrijk geacht. De schoolleider kan het team ondersteunen in het opstellen van leerdoelen en het borgen van de kwaliteitsbewaking van deze doelen, training en studiedagen voor de leerkrachten faciliteren, en externe partners uitnodigen die kunnen helpen in het ontwikkelen van de competenties van leerkrachten. De rol van de schoolleider omvat ook dat er een duidelijke en breed gedragen visie op thematisch onderwijs of vakintegratie ontstaat. En dat deze gedurende het implementatieproces en ook daarna frequent bij het team in herinnering wordt gebracht.

Geraadpleegde bronnen

Brooks, C. F. (2017). Disciplinary convergence and interdisciplinary curriculum for students in an information society. *Innovations in Education and Teaching International*, 54(3), 206-213.

Ferguson-Patrick, K., Reynolds, R., & Macqueen, S. (2018). Integrating curriculum: a case study of teaching Global Education. *European Journal of Teacher Education*, 41(2), 187-201.

Gresnigt, R. (2020). *Vakintegratie deel 3 – Welke competenties vraagt het van een leerkracht.* Wij-leren.nl.

Hardy, M. (2006). Can integrated instruction really lead to 'karate kid learning'? *For the Learning of Mathematics*, 26(2), 16-20.

Harrell, P.E. (2010). Teaching an integrated science curriculum: linking teacher

knowledge and teaching assignments. *Issues in Teacher Education*, 19(1), 145-165.

Hayes, D. (2010). The seductive charms of a cross-curricular approach. *Education 3–13*, 38(4), 381-387.

Ros, A., Amels, J., Stallaert, M., Van de Stolpe & Volman, M. (2022). *Leidraad Werken aan onderwijsverbetering. Evidence-informed naar een lerende organisatie in het primair onderwijs. Weten wat werkt en waarom*. NRO.

Shulman, L. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher*, 15(2), 4-14.

Wall, A., & Leckie, A. (2017). Curriculum Integration: An Overview. *Current Issues in Middle Level Education*, 22(1), 36-40.

Wilschut, A. & Pijls, M. (2018). *Effecten van vakkenintegratie: Een literatuurstudie*. Hogeschool van Amsterdam, Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding.

Meer weten?

Kennisrotonde (2020). Welke gedragseisen en randvoorwaarden van samenwerking tussen onderwijsprofessionals binnen de school dragen bij aan effectieve implementatie van onderwijsontwikkelingen? (KR.915).

Kennisrotonde (2019). *Draagt thematisch onderwijs bij aan het behalen van het gewenste taalbeheersingsniveau van leerlingen in groep 4-8 op de domeinen woordenschat, schrijven, spreken, luisteren en taalbeschouwing?* (KR.539)

Kennisrotonde (2017). *Wat zijn de opbrengsten van vakintegratie?* (KR. 012).

Over deze vraag

Opgesteld door:	Judith Amels (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	schoolleider primair onderwijs
Onderwijssector:	Primair onderwijs
Trefwoorden:	Thematisch onderwijs, vakintegratie, competenties
Referentie:	Kennisrotonde. (2023). *Welke competenties van leerkrachten dragen bij aan implementatie en uitvoering van thematisch onderwijs?* (KR. 1601)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.